

Rövareberget

Karlskoga kommun

Nyckelbiotoper

Inventering utförd av
Marita Kärkkäinen

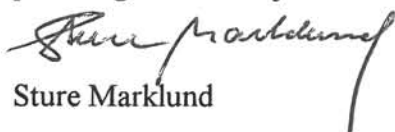
Länsstyrelsen i Örebro län
Naturvård
Rapport nr 1996:23

FÖRORD

Denna inventering syftar till att dokumentera nyckelbiotopsvärden i naturreservatet Rövarbro skans i Karlskoga kommun. Nyckelbiotoper utgörs av skogar med lång kontinuitet där man finner, eller har stark förväntan att finna sällsynta arter som i övrigt trängts tillbaka av det moderna skogsbruket.

Inventeringen har utförts av Marita Kärkkäinen under sommaren 1996.

Åsikter och rekommendationer som framförs i inventeringsrapporten är författarens personliga och kan ej framföras som bevis på länsstyrelsens ställningstagande.

Sture Marklund

Rövareberget

nyckelbiotopsinventering av Rövareberget i Karlskoga kommun

Innehåll:

1. Uppdraget, bakgrund och syfte	2
2. Tidigare utförda inventeringar och värderingar	2
3. Inventeringens uppläggning, begränsningar och omfattning	2
4. Översiktligt beskrivning av inventeringsområdets naturförhållanden	3
Geologi och topografi	3
Kulturhistoria	3
Markanvändningshistoria	4
Skogsbruket idag och tidigare i beståndets liv	4
Fauna och flora	4
Friluftsliv och tecken på slitage.....	4
5. Områdesvis beskrivning av inventeringsområdet	5
1. NORDSIDAN	5
2. VÄSTSIDAN	5
3. TOPPEN	5
4. OSTBRANTEN	6
6. Sammanfattande artlista	6
7. Kartor	7
1. Översiktskarta	7
2. Inventeringsområdets och delområdenas gränser.....	8
3. Detaljkarta med vissa arters förekomst.....	9

1. Uppdraget, bakgrund och syfte

Jag har fått länsstyrelsens uppdrag att utföra en nyckelbiotopsinventering av det område som upptas av Rövarbergets domänreservat 2,5 km öster om Villingsberg i Karlskoga kommun. Domänreservatet avstattes år 1943 och syftet var i första hand att skydda den ur landskaplig synpunkt värdefulla urbergs-klacken med utsikt och fomborg. Efter samråd mellan domänverket och naturvårdsverket har länsstyrelsen fått möjlighet att avsätta området som naturreservat. Syftet med inventeringen är att öka kännedomen om områdets naturvärden inför reservatbildningen och utformningen av den skötselplan som då skall antas.

2. Tidigare utförda inventeringar och värderingar

Området har inte beskrivits i länsstyrelsens översiktliga naturinventering eller någon annan naturinventering.

Fornborgen är skyddad enligt fornminneslagen. I den fornminnesinventering som finns bl a på länsstyrelsen beskrivs området på följande sätt (1981):

"Fornborg 250x170 m (N-S) bestående av mot SV-V-NV-N-NÖ-Ö branta stup. I S-SÖ där berget är mer långsluttande är en stenvall ca 65 m l (Ö-V) 1-1,5 m h från insidan och 2,5-3 m h från utsidan och 6-8 m br. Bestående av 0,3-1 m st stenar vilka är kraftigt övertorvade. Vallen är något lägre i V delen. Där finns också en "ingång", vilken troligen är sentida. Ca 20 m N om vallens Ö ände är en vall ca 20 m l (10 m åt öster för att vika av mot 20 xxx (oläsligt!) ca 10 m), 1-2 m br och 0,3-0,6 m h. Stenarna är ca 0,2-0,8 m st och vasskantade. Starkt övermossad. Denna vall utgår från ett gigantiskt klippblock. Troligen raserad. I VSV delen av fornborgen, där berget är som brantast finns en mindre skreva som har en antydning till mindre, raserad vall, ca 10 m l, 0,5-1 m br och ca 0,1-0,4 m h. Belägen tvärs över bergsskrevan. I borgens N del, mot vägen, finns ett ca 20 m br pass, vilket också har antydning om raserad vall. 8-10 m l (NÖ-SV), 0,3-0,4 m h och 0,5-1 m br. Starkt övermossad, troligen bestående av 0,2-0,6 m st stenar, skarpkantade."

När domänverket 1943 bildade reservatet Rövarbo skans, som området också kallas, var det urbergs-klackens fomborg som bedömdes som värdefull. En närmare beskrivning av området gjordes av domänstyrelsen 1949 och från den hämtas följande citat:

"Marken är i stort sett starkt kuperad och rätt oländig, dels - till väsentlig del - med granitberget i dagen och dels med sänkor nedanför berget med rätt god jordmån, bonitet 5 m³sk. Mäktiga block ligger här och var strödda i marken. Skogen utgöres helt av naturbestånd av i huvudsak tall i den bergiga, hållartade marken samt gran med inslag av tall och björk i slutningarna nedanför bergpartierna och i dälder emellan bergen. Skogens ålder är ungefär 100-120 år med grupper av yngre gran. Bergen och hållarna äro lavklädda (*Cladina* och *Cetraria* m fl). Granbestånden å den bättre jordmånen äro av typen mossrik (friskmossor) med blåbär ymnigt och lingon i mera strödd förekomst. Ehuru skogen ännu ej uppnått högre ålder företer den - föga berörd av avverkning som den är - en viss prägel av vildmark. Rövarberget, som markerat höjer sig över den omgivande terrängen med skogs- och sjölandskap, erbjuder vida utsikter - mot nordost över Noren och Rövarviken samt Rövarorp, Sörviken och andra skogsjordbruk samt mot nordväst ävenledes över Noren jämte de vidsträckta skogsmarker, som utbreda sig där bortom."

3. Inventeringens uppläggning, begränsningar och omfattning

Inventeringen omfattar endast det område som tidigare utgjort domänreservatet och som gränsar mot vatten, väg och ungskogar. Området har delats in i fyra delområden som beskrivits var för sig och markerats på redovisningskartan. Inventeringen omfattar lavar, tickor och kärlväxter som upptas i Skogsstyrelsens signalartslista för nyckelbiotopsinventering (1995) samt hotade arter och vissa övriga intressanta arter. Några egentliga nyckelbiotoper avgränsas dock inte.

Signalarter är arter som är starkt knutna till skogsbiotoper med höga naturvärden. De indelas i olika kategorier alltefter sitt användbarhetsvärde inom respektive region (inventeringsområdet tillhör region D) och följande förkortningar har använts:

- S3 - mycket bra signalart, mycket högt indikatorvärde.
- S2 - bra signalart, högt indikatorvärde
- S1 - mindre bra signalart, visst indikatorvärde

Hotade arter, som upptas i ArtDatabankens rödlistor (1995), betecknas enligt följande:

- H0 - försvunna
- H1 - akut hotade
- H2 - sårbara
- H3 - sällsynta
- H4 - hänsynskrävande

Frekvensangivelserna i den områdesvisa beskrivningen utgörs av följande förkortningar som är hämtade från Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering:

- 0 - ej bedömd
- 1 - entaka-sparsam
- 2 - tämligen allmän
- 3 - allmän-riklig
- 9 - spår

Utöver rödlistearter och signalarter har i denna redovisning tagits med en övrig art av mindre allmänt slag. Inventeringen har utförts under juni 1996 och omfattar två besök motsvarande en dags inventering. På grund av inventeringstidpunkten kan svampar och andra artgrupper som främst uppträder senare under sommaren ha blivit ouppmärksammade. Mossor är försummade. Vid bestämningen av vissa arter har jag konsulterat Thomas Jansson, Karlskoga (nyckelbiotopsinventerare i Värmlands län), som också bidragit med en egen artlista från ett besök på lokalen 1993.

4. Översiktligt beskrivning av inventeringsområdets naturförhållanden

Geologi och topografi

Rövareberget är beläget söder om sjön Lilla Noren, vid den gamla landsvägen mellan Karlskoga och Örebro, i Karlskoga kommun strax norr om E:18. Området omfattar 2,9 ha. Bergets högsta topp är belägen ca 190 m ö h medan den intilliggande sjöns yta ligger på 152 m ö h.

Berget stupar mer eller mindre brant åt tre håll medan dess sydliga sida sluttar mer försiktigt. Östra sidan stupar med branta klippor ner mot Rövareviken. Norra sluttningen, mot vägen, utgörs av mossig granskog. Västra sidan består av avslipade branta hållmarker ner mot ungskog. I söder avgränsar ett hygge. Upp på berget finns hållmarker med sänkor emellan. Spridda block förekommer.

Kulturhistoria

Fomborgen torde härstamma från folkvandringstid (500-1000 e Kr) och är anlagd så att bergets stup på tre sidor bildar ett naturligt värm. På sydsidan har lagts upp en stenmur som man kan se resterna av och flera utydliga vallar finnes. Hit tog bygdens folk förr sin tillflykt i ofredstider. Namnet Rövareberget torde ha uppstått genom att fomborgen enligt sägnen långt senare varit tillhåll för rövare som rånat vägfärdande.

I boken "Folkminnen från Edsbergs härad" av Daniel Harbe finns några versioner av sägnen kring berget. Sägningen handlar om vallpigan som togs av rövare och fördes till Rövareberget. När hon varit hos dem en lång tid fick hon lov att bege sig till en gård i ett ärende men måste lova att inte tala med någon människa. Det löste hon genom att berätta om rövare för spismuren i stugan och så tog hon med sig ärtor som hon släppte här och där på vägen tillbaka. Och så kunde folk följa efter och gripa rövare.

Om Rövareberget skriver lektor K. G. Nordin vid slutet av 1700-talet: "Wid Landzwägen emellan Örebro och Christinehamn ¼ mihl östanför Willingsberghammar, är äfwen et berg som kallas rövwareberget belägit wid et kärr, hwarest berättas Rövware (innan orten deromkring blifwit bebod) haft sit tillhåld; men dertill synes nu icke något särdeles tecken."

Vid parkeringsplatsen vid nordöstra hörnet av berget står en milsten av kalksten med inskriptionen: ½ M A^o 1781. Den visar att vägen omedelbart norr om fomborgen är den gamla landsvägen över Kilsbergen.

Markanvändningshistoria

Någon historik över markanvändningen i området före domänreservatsbildningen 1943 har inte påträffats. Man får dock anta att detta område, som ligger så nära bruket i Villingsberg mitt i en aktiv del av Bergslagen, har använts för skogsbruk sedan slutet av 1600-talet. Delar av området är dock branta och svårtillgängliga och kan ha undgått de hårdare formerna av skogsbruk. Genombrottet i fomborgens mur mot söder kan dock tyda på att man den vägen kommit in och kunnat ta ut virke. Några kolbottnar har ej påträffats inne i området.

Skogens ålder tyder på att området varit slutavverkat i mitten av 1800-talet liksom många andra områden i trakten. Inga brandspår har påträffats i levande träd eller döda stubbar.

Skogsbruket idag och tidigare i beståndets liv

Det dominerande beståndet är omkring 150 år enligt uppgifterna vid bildandet av domänreservatet. En ordinär tall på toppen åldersuppskattades till ca 150 år, en grövre till ca 180 år och en ännu grövre i västbranten till närmare 300 år. Uppskattning måste tas till emedan borren var för kort.

Inget tyder på att dagens bestånd undgått tidiga gallringar. Det finns gamla stubbar täckta av mossa och yngre tydligt sågade exemplar.

När domänreservatet skapades ville man att skogen skulle få utveckla sina urskogsdrag i kontrast till kringliggande vårdad skog. Skötseln av skogen skulle, med hänsyn till allmänhetens livliga trafik i området, bestå i borttagande av vindfällan och skräpande torrgranar medan torrallar skulle lämnas. Granar som skymde utsikten skulle också tas bort med varsam hand. Med tanke på den begränsade förekomsten av lågor i området ser det ut som skötselföreskrifterna följts tämligen väl åtminstone under tidigare perioder. Eventuella vindfällan från den stora stormen 1969 har mestadels städats bort. Endast i kanten mot det yngre hygget i sydost finns ett antal nyare vindfällan.

Fauna och flora

Inga speciellt anmärkningsvärda fågelarter har påträffats. En obegränsad uppgift om häckningsförsök av berguv på 1980-talet finns dock. Den västvända branten torde vara en lämplig uvbrant med ungsbogen nedanför men läget mellan två vägar och intill ett skjutfält samt förekomsten av besökare gör den inte särskilt ostörd.

Berget är bevuxet med hållmarkstallskog och blåbärsgranskog och ett litet inslag av björk. På några ställen berikas florans av bland annat harsyra, linnea och skogsstjärna. (I diket vid vägen, väster om reservatet men i närheten av en gammal informationsskylt, växer grönvit nattviol)

Friluftsliv och tecken på slitage

Vägen norr om berget är transportväg för skjutfältet men är öppen för allmänheten. Strax intill Rövarebron finns en liten p-plats och en informationsskylt om domänreservatet.

En markerad stig leder därifrån upp över berget. Stigen är smal men relativt sliten i sin norra del. En gren av stigen leder till fomborgen, passerar genom en öppning i dess mur och fortsätter söder ut ur reservatet. (Om man fortsätter på den kan man komma ut på vägen, vid en informationsskylt, sydväst om bron.) En annan gren, som dock genom ett fallet träd blivit svår att finna, leder upp på bergets bästa utsiktsplats. En ny stig till toppen har bildats norr om den gamla samt från fomborgsvallen. Där uppe är hållmarkernas renlavtäckte slitet och till stor del försvunnet. På brantens lättillgängligare klippphyllor syns också spår efter besökare.

Den östra sidan av berget är svårtillgänglig men samtidigt slitagekänslig. Endast antydning till stigning finns bitvis.

5. Områdesvis beskrivning av inventeringsområdet

1. NORDSIDAN

Mer eller mindre brant sluttande granskog med enstaka tallar, blåbär och mossig mark. Några smårönnar och en finns också. Lågor och stenblock är fåtaliga. Stående döda tallar och granar finns. Vägen går nedanför.

Garnlav förekommer på ett par tallstammar. Gammelgranlav i mindre mängder finns på flera träd framför allt i sänkor. På ett litet parti lodrät bergvägg växer en del skuggblåslav samt korallav.

LAVAR

<i>Alectoria sarmentosa</i>	garnlav	S3	1
<i>Hypogymnia vittata</i>	skuggblåslav	S3	1
<i>Lecanactis abietina</i>	gammelgranlav	S1	2
<i>Sphaerophorus globosus</i>	korallav	S3	1

2. VÄSTSIDAN

Avrundade solbelysta hållmarker som stupar brant ner mot lövrik ungskog. Vid bergets fot är marken fuktig och täckt av ungskog. På avsätserna växer gamla tallar varav en uppmättes till $\varnothing$ över 5 dm. Borren räckte inte till men en 17 cm lång borrhäms hade över 200 årsringar och åldern uppskattas där ur till bortåt 300 år. En asp finns också i branten liksom lite aspely, en del enar, ljung och blåbär. Enstaka lågor förekommer. I söder klättrar ungskogen upp för brantens lägre delar.

3. TOPPEN

Talldominerade hållmarker med gran emellan och i söder, även en del björkar, ganska gles skog. Här och var finns uppstickande bergskanter med lodytor och skyddade partier emellan, enstaka block. På vissa hållar finns ett renlavstäck och riset består av blåbär, odon, ljung och lite vide, någon en.

Några tallar är döda i toppen. Enstaka torra granar och tallar finns. Lågor finns främst i södra delen, både av gran, tall och löv. En grov granstubbe med klibbticka, i kanten av ostslutningen mätte bortåt 70 cm $\varnothing$. Intill finns ett par stående torrgranar och färskas vindfallen. En del äldre vindfallen har sågats av och avlägsnats. Sågade stubbar finns här och var. En ihålig björk.

I södra kanten ligger borgens två vinkelställda vallar som är bevuxna med en del yngre björkar, en gran, småbuskar av björk, tall, gran och blåbärsris. Innanför växer kovall, ömbråken, ekorrhör, blåbär, gräs.

En av de grövre granarna, med $\varnothing$ ca 4 dm, borrades och i en borrhäms på 14,5 cm räknades ca 130 årsringar vilket ger en uppskattad ålder på över 150 år. Genom motsvarande borming och uppskattning åldersbestämde en ordinär hållmarkstall, $\varnothing$ ca 3 dm, till ca 150 år och en grövre, med $\varnothing$ ca 4 dm, uppskattades till ca 180 år.

Ett par blocksidor med korallav hittades. I vissa sänkor finns granar med gammelgranlav och i ett fall även kattfotslav. Vedticka finns på ett par gamla granlåggor, den ena avsågad.

LAVAR

<i>Arthonia leucopellea</i>	kattfotslav	S3	1
<i>Lecanactis abietina</i>	gammelgranlav	S1	2
<i>Sphaerophorus globosus</i>	korallav	S3	1

SVAMPAR

<i>Phellinus viticola</i>	vedticka	S2	1
---------------------------	----------	----	---

4. ÖSTBRANTEN

I områdets norra del stupar klippväggarna på flera ställen rakt ner i vattnet. På avsatserna växer gran, tall och björk, någon rönn, lite aspely och någon en. Några kraftiga gamla "kjolgranar" klamrar sig fast på klippphyllorna. Det finns tämligen grova lågor av gran och tall, talltorraka med hackmärken efter spillkråka, stubbar av björk, en klen aspstubbe.

Längst mot söder består slutningen av granskog dominerad av stora block be vuxna med mossa och stensöta. En levande sälj och en asphögstubbe samt enstaka björkar och några små rönnar utgör lövinslag. Vid den steniga strandkanten växer pors och bävern har kommit åt att falla en björk. I den sydöstra slutningen rymmer floran utöver blåbärsris en del blommor såsom harsyra, ekorrbär, linnea, skogsstjärna, revlumner samt den gröna torsklaven. Grottor och skrymslen finns i riklig mängd bland blocken. I sydkanten mot kalhygget har ett antal träd blåst ner men för övrigt är lågorna inte talrika.

Den rödlistade brokiga tagellaven har tidigare hittats på en klippa i mycket svårtillgängligt läge. Av signalarter förekommer framförallt korallav rikligt på många av klippytorna samt på ett par björkar. Skuggblåslav finns lokalt rikligt men inte lika allmänt. Även gamlav finns på en klippa och nästlav har hittats tidigare. Vedticka hittades på två granlågor. Gammelgranlav finns på några granar. Citronticka är en övrig art, av kategorin mindre allmän, som hittades på en tallåga högt uppe i branten.

LAVAR

<i>Alectoria sarmentosa</i>	gamlav	S3	1
<i>Bryoria bicolor</i>	brokig tagellav	H4	1
<i>Bryoria furcellata</i>	nästlav	S2	0
<i>Hypogymnia vittata</i>	skuggblåslav	S3	2
<i>Lecanactis abietina</i>	gammelgranlav	S1	2
<i>Sphaerophorus globosus</i>	korallav	S3	3

SVAMPAR

<i>Antrodia xantha</i>	citronticka	Ö	1
<i>Phellinus viticola</i>	vedticka	S2	1

6. Sammanfattande artlista

ART

KATEGORI FREKVENS

Lavar

<i>Alectoria sarmentosa</i>	gamlav	S3	enstaka fynd på tall och klippa
<i>Arthonia leucopellea</i>	kattfotslav	S3	funnen på en gran
<i>Bryoria bicolor</i>	brokig tagellav	H4	ett fynd vid tidigare besök
<i>Bryoria furcellata</i>	nästlav	S2	ett fynd på klippa vid tidigare besök
<i>Hypogymnia vittata</i>	skuggblåslav	S3	lokalt riklig i östbranten
<i>Lecanactis abietina</i>	gammelgranlav	S1	sparsamt
<i>Sphaerophorus globosus</i>	korallav	S3	allmän och riklig i östbranten

Svampar

<i>Antrodia xantha</i>	citronticka	Ö	mindre allmän art, på tallåga
<i>Phellinus viticola</i>	vedticka	S2	sparsamt

Fåglar

<i>Dryocopus martius</i>	spillkråka	H4	hackmärken
--------------------------	------------	----	------------

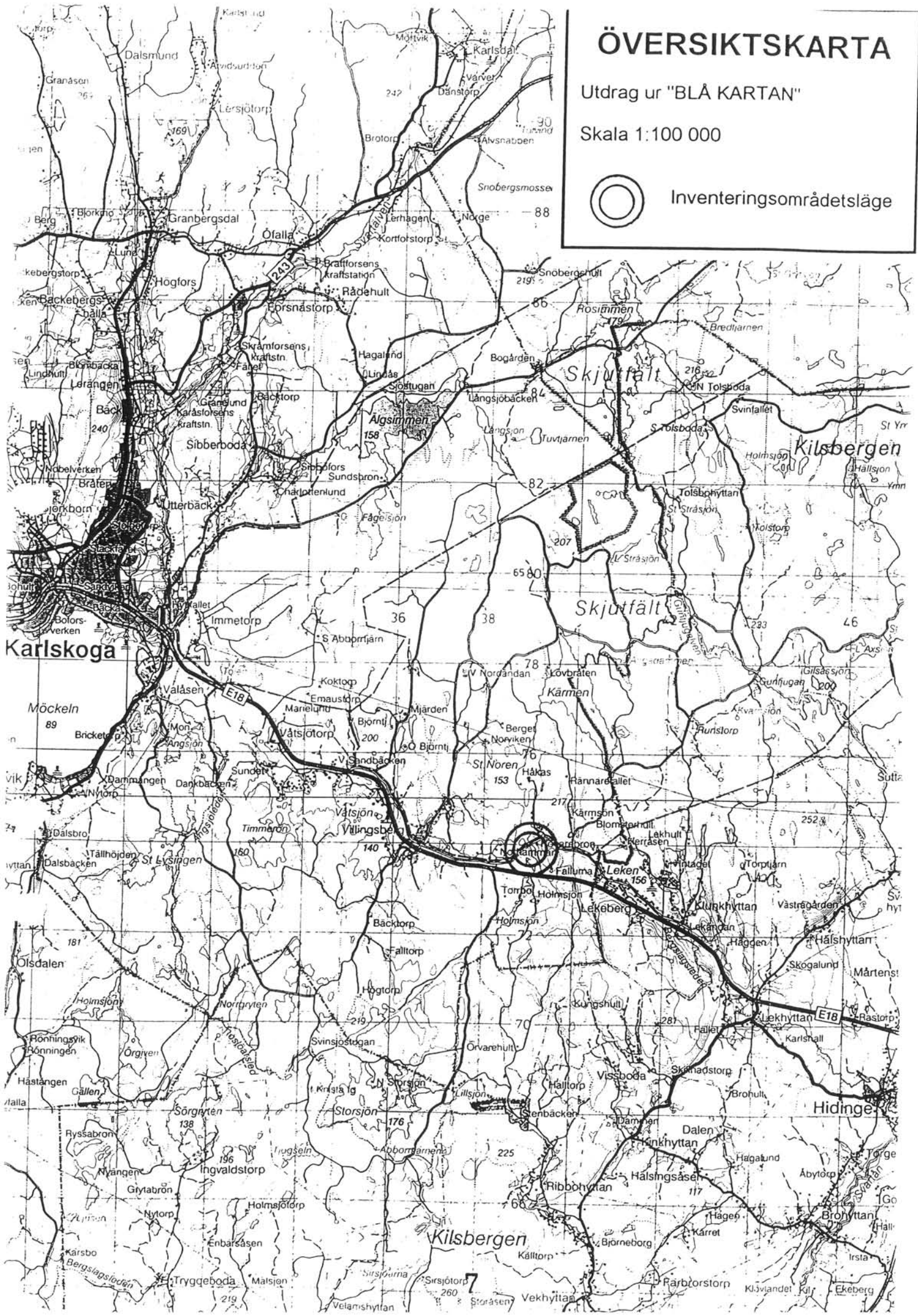
ÖVERSIKTSKARTA

Utdrag ur "BLÅ KARTAN"

Skala 1:100 000

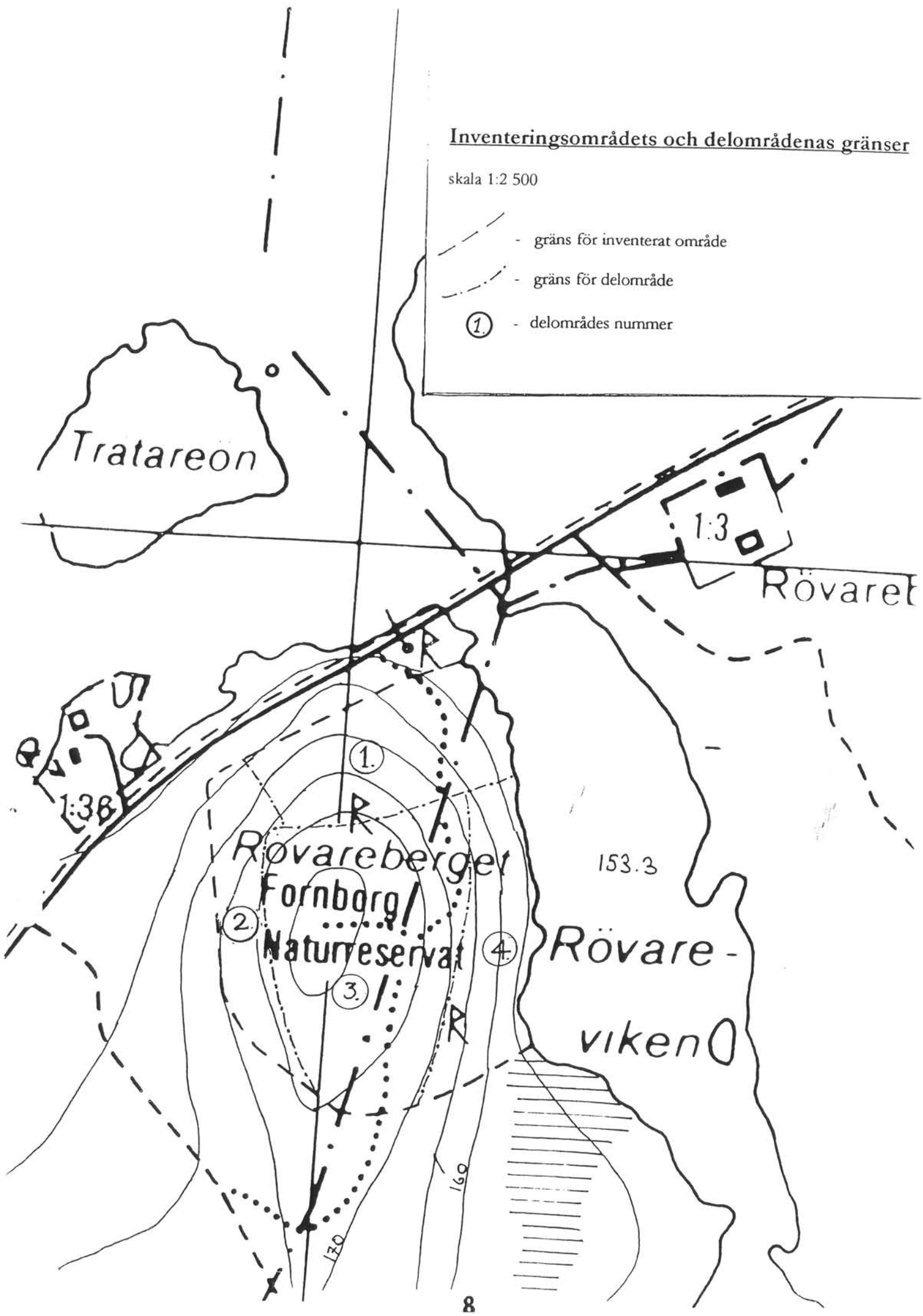
Inventeringsområdets läge

Inventeringsområdets och delområdenas gränser

skala 1:2 500

- gräns för inventerat område
- gräns för delområde
- ① - delområdes nummer

Detalj-karta med vissa arters förekomst

skala 1:2 500

SYMBOL:

VÄXTPLATS FÖR:

garnlav *Alectoria sarmentosa* (S3)

kattfotslav *Arthonia leucopellea* (S3)

brokig tagellav *Bryonia bicolor* (H4)

skuggblåslav *Hypogymnia vittata* (S3)

gammelgranlav *Lecanactis abietina* (S1)

eller

koralllav *Sphaerophorus globosus* (S3)

vedticka *Phellinus viticola* (S2)

